

бярэзка №9

№ 9/2018(1084)

ISSN 0320-7579

Пошук

Калі ў мяне пытаюцца, дзе я бяру ідэі, я смяюся. Гэта так дзіўна: мы настолькі занятыя тым, што шнырым звонку ў пошуку спосабаў і шляхоў, што нам няма калі зазірнуць унутр.

Рэй Брэдберы. «Дзэн у мастацтве напісання кніг»

Калі нам з сяброўкай было гадоў па чатырнаццаць–пятнаццаць, мы вельмі шмат марылі. Нават саборніцтва негалоснае было, у каго памкненні больш вар’яцкія: паступіць на журфак, напісаць і выдаць кнігу, выйсці замуж за рок–зорку, стаць кінаакторкай. Нягледзячы на тое, што жаданні ў нас былі не вельмі арыгінальныя, марылі мы з усёй сілы, самааддана, нават самаахвярна. І не маглі дазволіць сабе думкі, што загаднае не здзейсніцца. Што б там ні казалі гэтыя дарослыя. «На журфак паступіць складана». «Каб напісаць добрую кнігу, трэба быць геніяльным». «Любімы актор ад цябе далёка». «У кіно бяруць толькі прыгожых». Усё адно марыць было лёгка, супрацьпастаўляючы сваё прыдуманнае жыццё нелюбімай школе і звычайнаму дому.

Выпусціўшыся са школы, з’ехаўшы з маленькага горада, мы ўпершыню сутыкнуліся з рэальным жыццём. Аказваецца, універ вымагае вучобы і працы; каб напісаць кнігу, трэба сесці і пісаць; па горадзе не ходзяць галівудскія рэжысёры, шукаючы ў натоўпе нашы твары. У кіно пра шчасце і поспех пра гэта ўсё не папярэджвалі. Расчараванні былі непазбежныя.

Я не ведаю, хто як выкручваецца з такога дысанансу. Насда яго не рыхтуюць. Падазраю, што кожны такці інакш праходзіў праз гэта, але ніхто не кажа, як справіцца. І кожны трапляе ў цемру без глебы і сцен, без апірышчаў, без моцнай і блізкай рукі. Я вырашыла паміж чаканнямі і рэчаіснасцю выбраць рэчаіснасць. Калі не марыць, то і расчароўвацца не будзе ў чым. Уяўленні, якія магчыма ўвасобіць, перавяла ў катэгорыю мэт. Адвучылася на журфаку, зараз дапісваю кнігу. І ўсё, што не магу здзейсніць, я закрэсліваю, прыбіраю з жыцця. І папаўняю спіс «ніколі не». Я ніколі не стану акторкай ці спявачкай. Я ніколі не зраблю тое, чаго ад сябе не чакаю. Я ніколі не пражыву гэтае жыццё наноў, па–іншаму.

На нейкі час гэта дапамагло. Але вось дзіва: разам з марамі знікла і радасць. А мэты стамляюць. Раскладай іх на задачы, выконвай крок за крокам, вымярай адлегласць днямі і дзеямі. Усё жыццё — штосьці сярэдняе паміж гонкай і кантрольнай па матэматыцы. І пасля такіх гонак нічога не хочацца. Ні мар, ні мэт. На шчырае шчасце не хапае сіл. Я баюся, што стала ў шэрагі тых самых дарослых, якія абвяргаюць усё, што не выглядае рэальным. Але ж і яны калісьці прайшлі гэты шлях ад падлеткаў, якія могуць усё, прынамсі, ва ўяўленні, да абяссленных дарослых. І вось я хацела б запытацца. Хіба яно таго варта?

Кацярына Захарэвіч

У пошуках пошукаў

Быхаў — месца, якое варта наведаць

У паўднёвай частцы Магілёўскай вобласці на магутных берагах Дняпра знаходзіцца невялікі горад Быхаў. На першы погляд, ён нічым не адрозніваецца ад сотні іншых раённых цэнтраў. Аднак, Быхаўская зямля мае вельмі цікавую гісторыю, а таксама захапляльныя легенды і паданні.

Упершыню Быхаў узнік як умацаванае пасяленне ў 1370 годзе. Ёсць мноства версій паходжання назвы горада. Напрыклад, сваю назву Быхаў атрымаў ад слова «быхавіца» — так у Сярэднявеччы называлі гарматы. Сапраўды, людвісарня ў Быхаве існавала пры кіраванні Хадкевічаў. Невыпадкава нават на гербе горада ўвасоблены дзве скрыжаваныя гарматы.

Адна з галоўных славутасцей горада — Быхаўскі замак. Замак знаходзіцца на правым беразе Дняпра ў старажытнай частцы горада. Спачатку ён быў рэзідэнцыяй князя Хадкевіча, а пасля перайшоў ва ўладанне роду Сапегаў. Як у кожнага старажытнага замка, так і ў Быхаўскай крэпасці ёсць свае легенды. Першая з іх апавядае: для таго, каб пачаць будаўніцтва замка, на яго тэрыторыі былі пахаваныя жывцом хлопец і дзяўчына. А таксама на пачатку XXI стагоддзя некалькі турыстаў у сутарэннях крэпасці бачылі прывід маладой жанчыны.

Таксама Быхаў знакаміты сярод яўрэйскага народа тым, што ў горадзе захавалася каменная сінагога пачатку XVII стагоддзя, падобных да якой у Беларусі не засталася. Сам будынак выконваў некалькі функцый: рэлігійную і абарончую. Характэрна тое, што таўшчыня сценаў складае 1,75 м. У Быхаўскай Сінагозе захавалася біма — узвышэнне для чытання скруткі Торы. Падкрэслію, што яна адна з дзвюх, якія захаваліся ў Беларусі.

Я ўпэўнены, што раскопкі, якія праводзяцца на тэрыторыі замка і сінагогі, магчыма, развеюць некаторыя міфы і легенды, а, можа, і наадварот, дададуць ім новыя рысы таямнічага і нязведанага.

Таксама Быхаў вядомы як ваенны гарадок. У новай частцы горада змяшчаўся аэрадром. Падчас Вялікай Айчыннай вайны ён знаходзіўся на другім месцы па стратэгічнай значнасці. Тут захоўвалася ядзерная зброя. У ангарах стаялі самыя перадавыя і хуткія знішчальнікі і звышгукавыя ракетаносцы.

Быхаўская зямля захоўвае ў сабе яшчэ нямала цікавых фактаў, звязаных з гісторыяй і культурай Беларусі. Гэты край — мая малая радзіма.

Пад строкат цвыркуна, чалавечыя галасы

Наша жыццё складаецца з пошуку. Сяброў, ведаў, забаў, шкарпэтак... Вось і ў відэагульнях «пошук» — справа звычайная. Што там — нават жанр такі ёсць: пошук прадметаў. Але не будзеш сыты аднімі толькі шкарпэткамі, так?

Firewatch (англ. «Пажарны дазор») — гульня не пра пошукі прадметаў побыту, хоць там і ёсць што памацаць. І не пужайцеся назвы! Выдадзеная кампаніяй Campo Santo ў 2016 годзе, Firewatch распавядае зусім не пра суровыя будні працаўнікоў пажарнай станцыі. Не, мы з вамі ў лесе Ваёмінга*, ЗША. 80-ыя гады. Нас завуць Генры. Мы, па праўдзе казаць, бяжым ад рэальнасці. Жонка Генры смяротна захварэла, і той, збянтэжаны, бярэцца за працу пажарным дазорным. Хіба не дзікая прырода — самае лепшае месца для разважанняў?

Заступіўшы на пост у сваёй асабістай вышцы, Генры знаёміцца з Дэлайлай, таксама дазорнай. Паміж імі — кіламетры лесу, а адзіная сувязь — пераносная рацыя. Так пачынаецца трохкі няёмкае сяброўства двух самотных людзей — і змрочная тайна мясцовага лесу. Бо толькі зборам бутэлек ды пужаннем непаслухмяных падлеткаў усё не скончыцца. Штосьці нядобрае адбываецца тут. Цёмная фігура навісла над мірным пейзажам...

Але Firewatch — вельмі чалавечная гісторыя. І нягледзячы на тое, што час ад часу атмасфера становіцца да дрыжыкаў напружанай, адкрываць гульню варта дзеля персанажаў і іх стасункаў. Дзеля дробных узаемадзеянняў, кінутых фраз. Дзеля таго, каб выбраць нумарны знак для матацыкла, каб дапамагчы сябру прыдумаць імя для звера, каб пасмяяцца, калі твая бабуля пажартуе і падорыць на дзень нараджэння фальшывыя грошы. Гэта гульня пра людзей і «усё няважнае», хоць на самой справе, галоўная тэма Firewatch — самота, уцёкі ад цяжкасцей і проста людзі... дастаткова чалавечныя, каб натварыць бед ці радавацца маленькім бязглуздым рэчам.

Затое можна бясконца дзякаваць Генры, што ён вырашыў уцячы ад сваіх праблем менавіта ў гэты час менавіта ў лес Ваёмінга. Тут дзівоснае проста ўсё: і захады, і зеляніна, і каньён, і возера, і прыбіральная будка. Нават калі вы не разбярэцеся з мапай і кампасам і будзеце блукаць па лесе ў пошуках сваёй мэты, вас гэта не павінна дужа засмучаць!

Валерыя Дзяткова

*Wyoming

Падручнік па бел. ліце

Ёсць стэрэатып, што беларускую літаратуру складана палюбіць, таму што яе цяжка выкладаць. Часам гэта сапраўды так, бо асоба, прафесійныя якасці і стаўленне настаўніка да вучня сур'ёзна ўплываюць на тое, як вучань успрымае прадмет. Але ў пытанні беларускай літаратуры нельга ўсё звальваць на бедных настаўнікаў: праблема куды больш глабальная. Так ці інакш, хутчэй за ўсё, вам самім давядзецца шукаць шлях і падыходы да белліту.

«Дзень святога Патрыка» Ганны Севярынец цалкам можа стаць такім своеасаблівым правадыром, даведнікам па свеце беларускай літаратуры. І хай вас не бянтэжыць празмерна «нацыянальнае» афармленне: на шчасце, няўдалыя вокладкі пакуль не здольныя сапсаваць добрыя тэксты.

Гэтая кніга — дэбют аўтаркі, які наглядна ілюструе параду «аўтарам-пачаткоўцам»: пішыце пра тое, што ведаеце. Ганна Севярынец вядомая праз сваю дзейнасць па даследаванні беларускай літаратуры (і папулярызацыі яе на сваёй старонцы ў фэйсбуку). У прыватнасці, яна выдала і кнігу «Уладзімер Дубоўка. Ён і пра яго», і выбраныя творы Алеся Дудары. Не дзіўна, што яе першы мастацкі твор, па сутнасці, пра беларускую літаратуру. Адразу раман ставіць вострае пытанне: што будзе з беларускай культурай, калі беларуская мова будзе прызнаная мёртвай? Справа адбываецца ў недалёкай будучыні, працэсы глабалізацыі паступова прыводзяць да сцірання межаў — у тым ліку і моўных бар'ераў. Так была створаная Лінгвістычная Камісія, эксперты якой ацэньваюць стан мовы: колькасць актыўных карыстальнікаў, карыснасць ў паўсядзённым жыцці і г. д., — і выносяць рашэнне. Але мова, прызнаная мёртвай, не аддаецца забыццю, наадварот: захоўваецца, «кансервуецца» ў адмысловым архіве, дзе ёй займаецца лінгвіст. Галоўная гераіня, Марына Дамейка, — тая лінгвістка, якая абвясціла рашэнне Камісіі забіць беларускую мову і ўсю кнігу займаецца яе кансервацыяй.

Цікава, што вось гэтая тэарэтычная сітуацыя з «забойствам» мовы і кансервацыяй на самой справе не здаецца такой ужо страшнай. Глабалізацыя і аб'яднанне людзей — даволі лагічны і заканамерны працэс у чалавечай гісторыі, у якім ёсць нямала добрых бакоў. Ды і рашэнне захаваць мёртвыя мовы як артэфакты гісторыі ў адмыслова ўладкаваным месцы пад уважлівым і клапацлівым кантролем спецыялістаў цалкам адпавядае сучасным гуманістычным трэндам: маўляў, мы не адкідаем за непатрэбнасцю, мы з павагай захоўваем. Вось толькі... гэта здаецца разумным і лагічным, пакуль гаворка ідзе пра іншыя, чужыя нам мовы.

Калі ж справа даходзіць да беларускай, логіка адключаецца, застаецца боль і нелагічнае эмацыйнае адмаўленне. Аўтарка выкарыстоўвае адпаведную лексіку і найпрост называе працэс забойствам, а галоўная гераіня думае пра сваіх калег па Камісіі як пра саўдзельнікаў злачынства. Ды яшчэ захаваннем мовы займаюцца катэгарычна несімпаатычныя людзі.

Сітуацыя — хутчэй тэарэтычнае практыкаванне на тэму «што, калі», а вось два галоўныя героі — гэта два шляхі, якія могуць да гэтай сітуацыі прывесці. Вось ёсць Марына Дамейка, спецыялістка і лінгвістка, шчыра сімпаатызуе літаратуры і пісьменнікам... дакладней, некаторай частцы літаратуры. У асноўным, прывабным мужчынам пачатку дваццатага стагоддзя з жахлівым трагічным лёсам. На асабістых сімпаатыях і жаданні захаваць іх толькі для сабе і грунтуецца яе навуковы і рацыянальны падыход да кансервацыі літаратуры.

Галоўны герой — Сямёнаў, каханне Марыны, — цалкам мярзотны, хоць на першы погляд выклікае сімпааты: увесь такі палымяны і гарачы, свядомы, што называецца, які дбае пра культуру і вялікі аматар літаратуры. Аднак гэтая гарачнасць бескарысная, пакуль яна застаецца толькі на словах. І вельмі класна дэманструе, як гучнымі лозунгамі прыкрываецца жаданне зарабіць — няхай гэта будзе пара соцень на маечках з вышыванкамі ці сотні тысяч на мёртвай літаратуры. Ён мог бы нешта змяніць, але не зрабіў таго, і тым больш востра чытаецца «бярвёны ў сваім воку не бачыць» у іх дыялогах з Дамейкай на тэму «няправільна ты беларускую літаратуру любіш».

І віна не ў тым, што Дамейка спрабуе рацыянальна і лагічна разбіраць літаратуру, і не ў тым, што Сямёнаў на ёй зарабляе. Іх віна ў тым, што абодва адмаўляюць ў літаратуры іншым людзям — тым, для якіх яна напісаная. Адмаўляюць у дыялогу, таму што літаратура — гэта дыялог, які быў распачаты, каб працягвацца, а не замыкацца ў гуртах па інтэрэсах на фэйсбуку або навуковых лабараторыях. Нішто не новае пад месяцам — снабізм заўсёды быў тым, праз што сапсаваліся самыя светлыя распачынанні нашай інтэлігенцыі. Магчыма, гучная і радыкальная пазіцыя лепш за халодны снабізм, але ў выніку ў смерці літаратуры вінаватыя абодва аднолькава.

Але у тэксце рамана ёсць месца для прадстаўніка інтэлігенцыі, які ў дыялогу не адмаўляе. Кантраст ствараецца праз структуру рамана, у якім паралельна ідзе лінія кансервацыі мёртвай мовы і лінія напаўаўтабіяграфічных гісторый-ўспамінаў ад першай асобы. Дамейка і другая лінія вядуць маналог пра адно і тое ж: лёс культуры, уласны лёс, трапяткое, амаль любоўнае стаўленне да класікаў літаратуры (асабліва да Уладзіміра Дубоўкі). Але розніца паміж дзвюма лініямі вялікая, таму што магчымы аўтарскі снабізм у гэтых успамінах ніяк сябе не выяўляе. Наадварот, успаміны вельмі чалавечныя і блізкія. Біяграфіі нашых пісьменнікаў, як ні круціце, сапраўды захапляльныя — тым цікавей іх чытаць у выкананні чалавека, які шчыра іх любіць і гарыць жаданнем падзяліцца і зацікавіць. Настолькі, што гэтая любоў перадаецца ў сухі і звольнены факальны персанаж Дамейкі. А потым і таму, хто гэта прачытае.

«Дзень святога Патрыка» — кніга, якую вызначана варта паспець прачытаць, каб пасля яе пачаць чытаць беларускую літаратуру. І паспяшайцеся, пакуль гэта не каштуе сто тысяч долараў.

Пішам казку

Майстар-клас
ад Наталлі Бучынскай

Ты маеш багатую фантазію, любіш прыдумляць і ўмееш бачыць у звычайных падзеях незвычайнае, схаванае ад астатніх? У цябе ёсць жаданне дзяліцца сваім бачаннем з іншымі? Магчыма, табе варта паспрабаваць напісаць сваю казку.

У кожнага казачніка ёсць свае прыёмы і рэцэпты стварэння казак. Я, напрыклад, люблю, калі казка не толькі пазнавальная, але і забаўляльная. І стараюся нават на звычайную з'яву паглядзець нібы праз чароўнае шкельца.

На сустрэчах з дзецьмі я прапаную ім прыдумаць тлумачэнне нейкага агульнавядомага факта. Адразу папярэджваю, што не трэба пераказваць тое, што пра гэтую з'яву думаюць навукоўцы. Прашу прыдумаць сваю, няхай самую неверагодную, версію.

Напрыклад: усе ведаюць, што камары кусаюцца і смокчуць кроў, ёй яны і харчуюцца. Некаторыя нават памятаюць, што насамрэч кусаюцца не камары, а камарыхі. Так тлумачаць навукоўцы. Але фантазія не мае межаў! Адночы на пытанне, чаму камары п'юць нашу кроў, адзін хлопчык сказаў: «Яны ёй пасля кветкі паліваюць». Цікавая версія, праўда? Яна мяне так захапіла, што мы з дзецьмі адразу пачалі фантазіраваць далей: што ж за кветкі могуць вырасці пасля такога паліву? Адразу ўспомніўся выраз пра пяшчотную ружу, ускормленую на крыві дракона. (Увага! Менавіта дракона, а не цмока). А яшчэ ўзгадаліся прыгожыя чырвоныя макі.

Я прыдумала новую версію. Камары — гэта супрацоўнікі нейкай засакрэчанай лабараторыі, якія бяруць у нас кроў для аналізаў, робяць медычныя даследванні і навуковыя адкрыцці. Магчыма, яны шукаюць спосаб захаваць жыццё на планеце, вынайшаўшы вельмі карысную вакцыну. І ўявіце толькі, колькі з іх гіне, займаючыся гэтай пачэснай, але небяспечнай справай! А мы нават не здагадваемся, што далейшае жыццё на Зямлі залежыць ад колькасці камарыных укусаў.

Дарэчы, з прыведзеных двух прыкладаў можна зрабіць выснову і пра магчымасці развіцця сюжэта з адной і той жа тэмы. З першага варыянта можа атрымацца дастаткова лірычная гісторыя пра камароў — аматараў прыўкраснага, пра сяброўства кветкі і камара і г. д. З другой — захапляльная гісторыя не для слабанервовых з пагонямі, выкрыццём сакрэтных кодаў лабараторыі, гібеллю перадавых працаўнікоў і выхаваннем пакалення, якое прыйдзе ім на змену.

Які б жанр казкі ты не абраў, варта ведаць, што галоўнае — умець данесці сваю думку да іншых. Магчыма, спачатку трэба паспрабаваць вусна пераказаць сябру ці бацькам цікавае здарэнне, нейкі сюжэт ці нават сон. Ты пабачыш, наколькі важна прытрымлівацца паслядоўнасці ў апаведзе, мець падчас пераказу на ўвазе галоўную думку або эмоцыю, дзеля якой ты ўзяўся за пераказ. У выпадку вуснай спробы найлепш выбіраць кароценькі пераказ, які дазваляе трымаць увагу слухача ад пачатку да канца.

Аўтарская казка, якую, па сутнасці, мы зараз і абмяркоўваем, дае вельмі вялікую свабоду творцу. Ён арганізуе Прастору (г. зн. свет, у якім адбываецца дзеянне) і яе

Герояў па сваім гусце. Яны дзейнічаюць у згодзе з задумай аўтара і абмяжоўваюцца, у асноўным, толькі яго фантазіяй. Няма неабходнасці надзяляць героя ці прас-тору традыцыйнымі, г. зн. міфалагічнымі рысамі. Але, тым не менш, ёсць некаторыя правілы, якіх варта прытрымлівацца.

1. Вельмі важна ўсведамляць, для чытачоў якога ўзросту ты пішаш. З гэтага вынікае вельмі многае: складанасць сюжэта, колькасць герояў, мова твора і аб'ём. Для самых маленькіх тэкст павінен быць простым, не абцяжараным моўнымі канструкцыямі, не перагружаны дзейнымі асобамі і падзеямі. Для больш падрыхтаванага чытача можна абіраць і больш складаную форму аповеду. Нават у паслядоўнасці падзей можна дазволіць не прамы, а адваротны парадак (то бок пачаць з кульмінацыі, уразіць неверагоднай з'явай, а пасля сенсацыйнай заявы перайсці да апісання абставін, якія прывялі да заяўленай сітуацыі).

2. Абавязкова вызначыць кола герояў. Кожная дзеючая асоба, якая выводзіцца аўтарам на першы план, павінна адыгрываць важную ролю ў развіцці сюжэта. Інакш няма сэнсу абцяжарваць гісторыю яе з'яўленнем. Асабліва важна гэта памятаць, калі ты толькі пачынаеш свой творчы шлях. Іначай складанасці, прыдуманых і ўведзеных табой, могуць адцягнуць увагу ад галоўнага героя, галоўных падзей. І нават заблытаць самога аўтара.

3. Разумець характар героя таксама важна. Яго ўчынкі павінны адпавядаць характару. І нават калі на працягу твора ён змяняецца, гэта павінна быць вынікам нейкіх падзей і з'яў, якія моцна паўплывалі на героя. Калі раптам адмоўны герой без даў прычыны робіцца мяккім і пухнатым, у гэта проста не верыцца. Калі з ім не адбывалася нічога, што прымусіла задумацца і пераасэнсаваць свае ўчынкі, з якой радасці яму становіцца станоўчым? Значыць, павінна быць нейкая эмоцыя, адпаведнае ўзрушэнне, якія паказваюць рух да гэтых змен. (Гэта як расказаць казку пра ваўка, які ўсё жыццё паляваў на зайцоў без усялякай шкоды, толькі са сваёй воўчай натуры — каб пад'есці — і раптам перастае бачыць у зайцах здабычу і становіцца ўпэўненым веганам. Адкуль такая перамена? Што мусіла адбыцца, каб так перавярнулася жыццё ваўка?)

4. Важна вызначыцца, якім чынам будзе адбывацца развіццё героя: праз канфліктную сітуацыю, пад уплывам прыкладу (станоўчага ці адмоўнага), або чыста ў рамках сузіральніцтва і ўнутранага развіцця асобы.

5. Вельмі часта казачнікі звяртаюцца да прыёму падарожжа ў прасторы і часе. Адразу зазначу, што хаця гэта і вельмі прывабны спосаб, ён патрабуе ад стваральніка вялікай пільнасці і разумення, якім чынам арганізаваць гэтыя падарожжы. Праз выкарыстанне героем чарадзейных рэчаў, пераход нейкай умоўнай мяжы, за якой пачынаецца Іншасвет, падарожжа ў снах ці проста сілай думкі героя. Асабліва асцярожна трэба падыходзіць да сюжэтаў з падарожжамі ў часе. Каб сюжэт нават у рамках казкі не стаўся занадта неверагодным, а прымушаў паверыць у магчымае падарожжа і захапіць яго падзеямі.

6. І варта было б задумацца, які характар будзе насіць твор: чыста забаўляльны ці забаўляльна–пазнавальны. Хочаш ты цікава і займальна расказаць пра нейкую падзею (рэальную ці прыдуманую) або падзяліцца ў казачнай форме нейкімі малавядомымі звесткамі, якія паўплывалі на тваю ўласную фантазію.

7. Калі ты вясёлы чалавек і любіш жарты, не забудзь дабавіць у свой тэкст іскрыні гумару, успомніць нейкія смешныя здарэнні, якія будзе дарэчы прыгадаць. Або наадварот: ты вельмі сур’ёзна ставішся да розных праяў жыцця, імкнешся разабрацца ў кожнай з’яве — тады твой твор мае ўсе шанцы стаць філасофскім разважаннем на абраную тэму.

8. Падумай, чым зможаш зацікавіць чытача? Магчыма, ты пойдзеш па шляху напісання гісторый па агульнавядомых фактах. А можа, спачатку захочаш знайсці больш навуковых звестак пра свайго героя. Такія веды дазваляць павярнуць сюжэт ў нечаканы бок. (Напрыклад: воўк у традыцыйных казках звычайна падаецца як дурнаваты лайдак, хаця насамрэч ён досыць высокаарганізаваны драпежнік, звыклы жыць і паляваць ў стаі, а значыць, стасавацца з іншымі ваўкамі. Калі ты звернеш увагу на гэтыя звесткі, зможаш прыдумаць арыгінальную гісторыю).

9. І яшчэ адна парада: варта спрабаваць пісаць у тым жанры, які ў цябе выклікае найбольшую зацікаўленасць. Што табе больш даспадобы: прыгодніцкі ці дэтэктыўны жанр? Забаўляльныя гісторыі ці пазнавальныя? Гумарыстычныя альбо лірычныя?

10. Абавязкова многа чытаць! Гэта дапамагае навучыцца паслядоўнасці, лагічнасці, арыгінальнасці і эмацыйнасці аповеду. Заўважаеш моцныя і слабыя бакі прачытанага. Ты бярэшся пісаць нешта сваё і, пасля амаль непазбежнага на пачатку пераймання любімага аўтара, вучышся падаваць сваю думку даступна і зразумела. Выпрацоўваецца свой стыль.

11. А яшчэ нядрэнна было б займець сваіх тэставых чытачоў. Гэта тыя, хто вельмі ўважліва паслухае і прачытае твой твор (магчыма, і не адзін раз) і шчыра выкажа заўвагі: што было незразумела, дзе трэба папрацаваць над дынамікай падзей, іх развіццём, над характарам героя.

Калі мае заўвагі дапамогуць табе адужаць стварэнне свайго хаця б невялікага твора, буду вельмі рада. Магчыма, ты захочаш развіць сюжэт пра камароў–супрацоўнікаў лабараторыі? Было б вельмі цікава даведацца, што ў цябе атрымалася.

Манеткі з нулявых

Фільмы сярэдзіны нулявых — такая сабе радасць. Шмат у чым смешная па сённяшніх мерках. Але гэта з першага погляду яно смешнае і нязграбнае. Такім, калі я была маленькая, падавалася старое кіно, а ўжо потым: «О, романтичная савецкая эстэтыка, авангард сямідзясятых, якое хараство, загарніце два, які сцёб над сістэмай, загарніце яшчэ адзін, а казкі, казкі — я не хацела глядзець іх у 10, але хачу пераглядаць ў 20!». Ці можна ўжо гэтак жа цяпер настальгаваць па фільмах нулявых — пытанне. Але яны таксама маюць сваю чароўнасць, хоць падаюцца такімі смешнымі, нават наіўнымі: усё так змянілася з гэтых самых нулявых. Зараз я, здаецца, гучу як чалавек, які бачыў яшчэ Рэч Паспалітую, калі не ВКЛ. Але ў тым фільме, пра які зараз пойдзе гаворка, яшчэ няма ва ўсіх мабільных тэлефонаў і героі не думаюць, што нешта можна проста загульніць. «Тры талеры», знятыя на «Беларусьфільме» у 2005 годзе, якраз яшчэ такія — без масавага інтэрнета і тэлефонаў, з той самай наіўнасцю, пра якую я казалася дагэтуль.

«Тры талеры» Ігара Чацверыкова створаныя па аповесці Андрэя Федарэнкі «Шчарбаты талер», напісанай у 1999 годзе. Тут спалучаюцца бандыцкі антураж 1990-х і акадэмічная романтика 2000-ых. Па-першае, цікавае спалучэнне. І практычна беларускае рэтра. Яшчэ колькі год — і даклада ім стане. На самой справе, гэта вельмі беларускае кіно ў вельмі беларускім антуражы, з якога дастаецца беларуская гісторыя і беларускі кантэкст. Але пра гэта ўжо ў сувязі з «па-другое».

Па-другое, ну, сапраўды, хто адмовіўся б ад такога дзяцінства? Я ў сваім хацела домік на дрэве, але ў бабулі ў вёсцы былі побач толькі бярозы і ліпы, галіны якіх пачыналіся на ўзроўні другога паверху шматпавярховіка. Варыянт з зямлянкай, як у фільме, здаваўся больш чым прывабным і рэальным. І больш чым беларускім, дарэчы. Да таго ж, летнія або восеньскія вечары каля вогнішча — не жадаеце? Яны таксама тут ёсць. А вы калі-небудзь слухалі, як сваякі распавядаюць цікавыя гісторыі каля вогнішча? Не пра бабу Любу з другога паверху, не пра тое, як там нехта дзесьці памёр, а сапраўдных гісторыі? Ці сапраўдную гісторыю. І ў маім дзяцінстве, якое было не так даўно, былі вельмі папулярныя дзіцячыя дэтэктывы, дзе падлеткі ўдзельнічалі ў сапраўдных расследаваннях. І вы б не хацелі гэтаксама перашкаджаць планам злачынцаў і шукаць скарбы? Амаль «Адзін дома», толькі беларускі ды на прыродзе.

Пасля «Трох талераў» хочацца прыйсці да бабулі і папрасіць расказаць што-небудзь — не пра вайну, пра якую трэба пытацца ў старых, а пра нешта звычайнае, бытавое. Ці пра каханне, пра ўсе гэтыя лісты, якія ішлі і не даходзілі, пра працу. І звычайнае тады жыццё здаецца сапраўднай прыгодай, гістарычным раманам, толькі вы — уявіце! — ведаеце галоўную гераіню. Гэты фільм пра тое таксама. Ці не зусім пра тое, але пра тое забавна падумаць.

І, калі будзеце глядзець, заўважце, што такое старыя савецкія беларускія вясковыя настаўнікі. Вы заходзіце ў кватэру такога чалавека, дзе стаіць стары прайгравальнік для пласцінак, шмат вязаных рэчаў, старыя сервізы за шклом. І гэта не старызна — гэта шык таго часу — частка будучага гістарычнага рамана, да якога вы можаце дакрануцца ўласнаручна. «Вёска» тут не гучыць зняважліва, стары вясковы беларускі выкладчык — гэта сапраўдны гонар, сапраўдная годнасць. Некалі яшчэ з нашых вёсак ехалі паступаць у Маскву, бо патрэбныя ВУЗы былі там: і паступалі, з больш высокімі баламі, чым самі масквічы. Ці то не гонар? У фільме не пра тое, але звярніце ўвагу, чытайце тыя дробязі, бо пад імі можна знайсці не ўлічанага сэнсавага слана.

Што значнае ёсць у «Трох талерах» на першым плане? Тут ёсць адносіны бацькоў і дзяцей. Часцей кажуць пра адносіны з маці, а тут у цэнтры — стасункі дачкі і бацькі ў няпоўнай сям'і. Тут, мне здаецца, не трэба лішніх слоў: у дзяцей ёсць не толькі маці, якой заўсёды столькі ўсяго прысвечана, у тым ліку слоў любові, але і тата, якому любові ва ўсіх гэтых прысвечэннях дастаецца значна менш. Але ў самой жа сям'і яе не павінна быць менш, праўда?

Самае пацешнае ў фільмах пра падлеткаў — калі падлеткаў іграюць дарослыя людзі. Не, гэта, вядома, выглядае не пацешна, а прыгожа. Але калі вам тых жа 14 і вы параўноўваеце сябе з імі, то нешта дакладна не сыходзіцца. А тут у галоўных ролях якраз падлеткі. Так, дзесьці можна бачыць, што вось — натуральная рэакцыя, а вось тут так натужліва адыгрываецца роля. Ці яна натужна выглядае для глядача, таму што тая натужнасць адыгрываецца менавіта для яго. І тут жа думка наўздагон: як часта вы адыгрываеце нешта, паказваеце, паўтараеце за некім, а не шчыра адчуваеце і разумееце? Прыглядзіцеся ў «Трох талерах» да гэтага.

Тут жа: мантаж, які быў папулярным у 00-ыя, музыка, якая быццам крычыць: «Гэта прыгодніцкі фільм», — і што самі яшчэ знойдзеце. Манеткі ў вас у руках.

Статус: у актыўным пошуку

— **М**аш, давай з намі на дыскатэку! — заклікалі ў мэсэнджары сяброўкі. Сумненні і комплексы азмрочвалі Машына жыццё цягам апошняга года. Не дзіва: табе трынаццаць, а на гарызонце ніводнага вартага сур'ёзных адносін суб'екта. Усе дзяўчынкі паспелі палюбіць, разлюбіць, адпакутаваць і палюбіць зноў. А ёй не шанцавала. Ні адзін хлопец не звяртаў на Машу ўвагі. Ды яна і сама не магла спыніць свой выбар ні на кім. Спрабавала прааналізаваць свае памылкі, пралікі і недахопы. Так, не вельмі камунікабельная. Так, няўпэўненая ў сабе. Быць можа, занадта незалежная. Але ж не дурніца, не сіняя панчоха.

Развагі і самаедства не прыносілі карысці. Вечары Маша праводзіла з сяброўкамі альбо адна, на вечарынах выходзіла «падыхаць» на павольных танцах. Сыход у сябе змяняўся звышактыўнай дзейнасцю. Маша эксперыментавала:

змяняла прычоску, макіяж, вопратку. Выстаўляла на старонках ў сетках незвычайныя фота з дасціпнымі каментарамі. Адважылася на правакацыйны статус «У актыўным пошуку». Вось толькі трапляліся на гэтыя вуды выключныя дурні. Празрыста намякалі на непрыстойнае, а то і адкрыта прыніжалі ці абражалі.

Сяброўкі то жартавалі, то шкадавалі, то спрабавалі выправіць сітуацыю. Вось і цяпер: на дыскатэку запрашаюць — каб паназіраць, пакпіць або звесці з чарговым кандыдатам?

— Пайсці? Не пайсці? Або ў манастыр сысці? — разгублена абрывала пялёсткі мамай архідэі дзяўчына.

Шкодная настаўніца:

Каханне — пачуццё спелае, заснаванае на сур'ёзных перажываннях і рэалістычных чаканнях адносна іншай асобы. А вось закаханасць — моцнае, яркае, часам эгаістычнае пачуццё, здольнае цалкам авалодваць чалавекам. І яе няма? На ўсё свой час. Чаго шкадаваць? Суцэльныя нервы: учора ты спакойна вучылася, мела нейкія мэты, захапленні, адчувала сябе свабоднай. А сёння бегаеш па хаце, зачыннешся ў сваім пакоі, пакутуеш: любіць — не любіць ...

Лепш вазьмі ад жыцця ўсё, што можаш. І матэматыку, дарэчы, падцягни. Пакуль нічога не перашкаджае. А калі прыйдзе нарэшце глыбокае і светлае пачуццё, паплывеш ў плыні эмоцый.

Прыгажуня:

Не засмучайся. Проста не трапіўся пакуль на тваім шляху твой чалавек. А на ўсіх астатніх няма сэнсу марнаваць свае нервы і пачуцці. Не спяшайся, часцей глядзі па баках. Заўважыш цікавага хлопца — не бойся ўсміхнуцца. Каб пазнаёміцца, запытайся пра што-небудзь альбо папрасі дапамагчы. Не адмаўляйся ад сустрэч з сябрамі, бо ў агульнай кампаніі таксама можна знайсці вартых людзей.

Старайся надаваць свайму суразмоўцу дастаткова ўвагі і пры гэтым заставацца сабой. Не прыкідайся кімсьці, інакш ён пакахае не цябе, а створаны табой вобраз. А табе ж хочацца, каб кахалі менавіта цябе? Дарэчы, хлопцам таксама важна ведаць, што мы лічым іх класнымі.

Прасунуты старшакласнік:

Каханне не абавязкова будзе вар'яцкім і імклівым. Між іншым, лічыцца, што пачуцці, якія развіваюцца павольна, больш моцныя і працяглыя. Яны менш траўматычныя і драматычныя.

Кожны чалавек — асоба, таму гатоўнасць да стасункаў выяўляецца па-рознаму і ў розным узросце. Магчыма, у тваім жыцці шмат іншых, больш цікавых рэчаў. Так што выдыхні, потым удыхні глыбей і радуйся кожнаму дню.

Быць можа, уся справа ў тым, што сяброўкі актыўна дзеляцца ўласным вопытам? Прапануй займальную для ўсіх тэму. Напрыклад, пра новыя фільмы, кнігі, музыку, блогі ці падкасты... Пашыр кола зносін або паспрабуй сябе ў чым-небудзь новым.

Школьны псіхолаг:

Ведаеш, ты не адна ў сваіх перажываннях. Па выніках апытанняў, якія праводзяцца псіхолагамі розных краін, у школах прыкладна кожны дзясяты старшакласнік яшчэ ні разу не адчуваў закаханасці. Сярод прычын — боязь раскрыцця, страціць індывідуальнасць, узяць на сябе адказнасць за іншага чалавека, няўпэўненасць у сабе ці ў іншым.

Калі праблема пазначаная, то варта вывучыць яе з усіх бакоў. Наколькі яна важная? Як уплывае на жыццё і стасункі з іншымі людзьмі? Ці сапраўды трэба вінаваціць сябе? Нявырашаныя ўнутраныя канфлікты могуць прывесці да сур'ёзных наступстваў. Калі пераадолець іх уласнымі сіламі не атрымліваецца, варта звярнуцца па дапамогу да дасведчанага псіхолага.

Дзіцячая, а затым і падлеткавая закаханасць — адзін са спосабаў спасціжэння свету. А спасціжэнне далёка не заўсёды праходзіць без болю. Гэта варта прыняць, каб у далейшым не панікаваць пры няўдачах. Адмова або адсутнасць паразумення з іншым чалавекам — безумоўна, няпростое выпрабаванне. Толькі не варта лічыць, што з табой нешта не так, і губляць веру ў асабістае шчасце.

Любоўныя стасункі ў падлеткавым узросце непазбежныя: мы вучымся ўжывацца з іншым чалавекам, дараваць і прасіць прабачэння. І прыходзім да разумення важнага і нязначнага ў адносінах. Большасць падлеткаў робіць свой выбар без падказак. Часта проста з моцнага пачуцця супярэчнасці, жадання даказаць сваю даросласць і запатрабаванасць. Часам — коштам сур'ёзных памылак.

Трэба ўлічыць, што эмоцыі, якія кіпяць у маладым чалавеку, для яго часам важней за сам аб'ект сімпатыі. Адсюль — частая змена аб'ектаў, пры гэтым кожны ўспрымаецца толькі сур'ёзна і абавязкова надоўга, а расстанні — як катастрофа. Каб адрозніць хвілінную сімпатыю ад сапраўднага кахання, дастаткова пагрузіцца ў свае адчуванні. Пастарацца апісаць пачуцці адным словам, лепш назоўнікам (напрыклад, захапленне, радасць, трывога). Часцей аналізуй свой стан.

Закаханасць правакуе сыход з рэальнага свету ў свет фантазіі — атрымліваецца, што ўлюбляешся не ў рэальнага чалавека, а ў прыдуманнага героя. Пастарайся менш лунаць у аблоках, больш цікавіцца выбраннікам, яго жыццём. Бо каханне — гэта перш за ўсё зносіны з чалавекам, які шмат значыць для цябе. І калі ты яго пазнаеш, ацэньваеш, прымаеш, душа адкрываецца для сапраўднага пачуцця, для радасці зносін і пазнання сябе і блізкага чалавека. Закаханасць дорыць яскравыя эмоцыі, робіць людзей лепшымі. Але яна не падпарадкоўваецца чалавеку.

Калі адчуваеш страх перад каханнем, варта растлумачыць будучаму партнёру, што трэба паважаць тваю асабістую прастору. Карысна выпрабаваць адно аднаго ў сумеснай справе: бо па тым, як чалавек спраўляецца з цяжкасцямі, як падтрымлівае, можна зразумець яго характар і стаўленне.

Каханне не ўзнікае па жаданні ці ўзмаху чароўнай палачкі. Першапачаткова з'яўляецца прыцягненне. Што будзе далей — залежыць ад абодвух. Важна перастаць баяцца перажыванняў і памылак. Дай волю пачуццям, і жыццё заіскрыцца па-новаму. Настройся на каханне: яно жыве ўнутры, проста навучыся ім дзяліцца.

Дарога да храму душы

Самае важнае і патрэбнае чалавек нясе ў сваёй душы.

Міхаіл Хадаркоўскі

Пасля цяжкага навучальнага дня ўвечары я вырашыў памедытаваць. У слухайках мантра «Ом», на душы спакойна і ціха. І ў момант яднання з самім сабой я задумаўся: куды мы прыходзім, калі сыходзім у сябе? Што гэта за пакой унутры нас, дом, будынак? Я б сказаў: «Храм». Бо калі мы застаёмся сам-насам з сабой, мы знаходзімся ў аўры ўласнай душы. Нас напаўняе штосьці вялікае, часам нават непадуладнае нам — напрыклад, такое, як нашы думкі. Ці не гэтае пачуццё мы адчуваем, калі прыходзім у храм, дзе ўсё «дыхае» натхняльнай сілай і чысцінёй?

Крытычна ацаніўшы свае думкі, я вырашыў, што мая душа заўсёды са мной — і навошта мне шукаць да яе дарогу? Аднак слова «дарога» гэтак жа мае значэнне «працэс». Працэс пабудовы нашай душы, нашага ўнутранага храма. У кожнага чалавека свая гісторыя, шлях да свайго храма, аднак, ва ўсіх ёсць адзін агульны складнік — досвед. Той досвед, які мы атрымліваем у працэсе «будоўлі», будзе заставацца з намі заўсёды. Ён — калі не падмурак, то дакладна апорныя сцены храма душы.

У рэшце рэшт я прыйшоў да высновы, што духоўная дасканаласць і самаразвіццё павінны быць галоўнай мэтай у жыцці чалавека. Не грошы, дарагія дамы і іншыя матэрыяльныя багацці. Нельга назваць шчаслівым чалавека, у якога поўны кашалёк грошай, а ўнутры — пустата і адсутнасць гармоніі. Гэтая вечная ісціна натхняе людзей на здзяйсненне добрых спраў, атрыманне сапраўды каштоўнага і годнага досведу. У заключэнне хочацца ўспомніць цытату аўтара бэстсэлера «Будзь лепшай версіяй сябе» Дэна Вальдшмідта: «Адорваць душой значна складаней, чым грашыма». Гэтую думку складана зразумець, але мне здаецца, «адорваць сваёй душой» трэба не толькі іншых, але і саміх сябе.

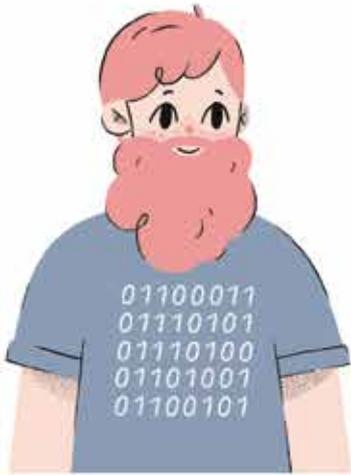

Подпіс рэдактара

Мікіта Андрыевіч,
г. Маладзечна.

ПОШУК СЯБЕ

ПРАГРАМІСТ

ДЭГУСТАТАР ПРЫСМАКАЎ

ФРЫЛАНСЕР

ДЫКТАР

ШВАЧКА

ДАСЛЕДУЧЫК ШТОДЗЁННАСЦІ

Рэдкае хобі

Звычайна дзяўчынка, пачынаючы з маленства, просяць бацькоў купіць лялек. У некаторых гэтае захапленне з узростам згасае, ў іншых — не.

Існуюць танныя лялькі для маленькіх дзяцей. Ёсць і дарагія, што ствараюцца вельмі шмат часу. Ляльцы прыдуманая ўласная гісторыя (характар, захапленні, сябры). Стваральнікі затлумляюцца наконт макіяжу, убору, аксэсуараў. Такім чынам, кожная лялька — адметная.

Ёсць шмат лінеек з рознымі тыпамі лялек. Напрыклад, «Monster High» вельмі незвычайныя, і сярод іх няма падобных персанажаў. Лінейка «Ever After High» прыцягвае сваімі казачнымі гісторыямі, кожны герой — дзіця персанажа з казак, якія мы слухалі ў дзяцінстве. Яшчэ адна асаблівасць, што азначылася ў апошні час, — лялькі-копіі вядомых асоб. Такія лічацца эксклюзівам.

Існуюць майстры па стварэнні ООАК, што расшыфроўваецца як 'One Of A Kind' — адзіная ў сваім родзе. Гэта значыць, што ў лялькі трэба зняць заводскі макіяж, адзенне, прыбраць валасы. Усё астатняе — гэта ваша фантазія: малюецца ёй знешнасць, робіцца валасы, шыецца вопратку. На гэта сыходзіць цэлы дзень толькі ў руках майстра. Менавіта таму яна адзіная ў сваім родзе. Нічога дзіўнага, што дзіця такую цяжкую працу зрабіць не зможа. Гэтыя лялькі прызначаныя для дарослых.

Многія дарослыя жанчыны маюць свой канал на «YouTube», дзе яны робяць агляды па ляльках, разглядаюць аксэсуары. Пастаянна тут праводзяцца прызавыя конкурсы.

Існуе таксама stop motion пра лялек: здымка ролікаў па вызначаным сюжэце. Прызнаюся шчыра, я сама спрабавала здымаць, але атрымлівалася не вельмі добра. Гэта сапраўды складана! Трэба рухаць ўсе часткі цела лялькі і рабіць мноства кадраў. Пры гэтым трэба мець дастатковую колькасць лялек, змайстраваць ім пакой для здымкі, выкарыстоўваць шмат аксэсуараў. Я ўжо не кажу пра тэхніку валодання мантажом.

Такім чынам, хобі, якое здаецца дзіцячым, патрабуе шмат працы і цяплення. Хоць калекцыяніраванне лялек можа сустрэць непаразуменне з боку бацькоў, аднагодкаў, акружэння. На самой справе гэта вельмі цікавы занятак для любога ўзросту.

- ✓ Можна шыць вопратку, развіваючы дызайнерскія здольнасці.
- ✓ Рабіць прафесійныя фатаграфіі, развіваць навыкі фоташопа.
- ✓ Здымаць займальныя відэа, асвойваць праграмы мантажу.
- ✓ Атрымліваць эстэтычнае задавальненне, разглядаючы прыгожых персанажаў.

Подпіс рэдактара

Ніна Пісарава, 14 гадоў,
г. Віцебск

У мірным краі любя жыць

У мірным краі любя жыць
І слухаць ветру казкі,
У госці да сяброў хадзіць,
Збіраць на лузе краскі.

Як напамін ахвяр вайны,
Галосяць жудасна званы.
Лунаюць у воблаках буслы —
Жыцця шчаслівага паслы.

«За гоман летніх навальніц,
За ціхі шэпт дубровы
Табе, Радзіма, наш паклон», —
Нашчадкі шэпчуць словы.

Бо ты — зямля маіх дзядоў,
Ты мірная краіна.
Сваіх дачок, сваіх сыноў
Да сэрца прытуліла.

Зямля без полымя вайны,
Зямля добра і цішыні.
Хай сонца ярка свеціць!
Мір крочыць па планеце!

Старонка мая родная

Старонка мая родная,
Куточак мой рамонкавы!
Ты птушка белакрылая,
Крынічка гаманлівая.

Люблю цябе, ласкавая,
Красуня сінявокая.
Ты — зорка зіхатлівая,
Матулечка пяхчотная.

Старонка мая мілая!
У жыцці маім адзіная.
Ты — песня недапетая,
Душой маёй сагрэтая.

Анастасія Кулікова,
5 «Д» клас, СШ №28, Гродна

Успаміны маленства

Люблю бацькоў, іх родны кут,
Дзе чуеш часам голас продкаў.
Так добра, так утульна тут!
Бабулі хата, ты — знаходка!

І я сюды прыеду зноў
І буду слухаць тут зязюлю
У кустах чаромхі за ракой,
Дзе агародчыкі з цыбуляй.

Шчасце

Шчасце — гэта ты і я,
Шчасце — гэта ўся сям'я.
Шчасце — гэта смех дзяцей,
Позірк матчыных вачэй.

Шчасце — гэта родны дом,
Шчасце — гэта мірны сон.
Шчасце — гэта звон царкоўны,
Такі дзіўны, непаўторны.

Шчасце — гэта стары клён,
Шчасце — гэта мірны сон.
Шчасце — гэта маладосць,
Лёгкасць, спрытнасць, прыгажосць.

Аляксей Якімовіч,
6 «Б» клас, СШ №28, Гродна

Мой родны горад

Я з захапленнем раскажу пра Гродна,
Бо я люблю яго ўсёй душой!
Няма сцяжынкі ў горадзе ніводнай,
Дзе б ні блукала я любой парой.

Люблю Гародню і зімой, і ўлетку,
Тут адчуваю радасць я заўжды.
Кажу я «дзякуй» гораду за гэта,
Што тут няма ў мяне бяды.

Які прыгожы старажытны Гродна!
Нясе няспешнасць Нёман скрозь
гады...
І я пражыць сваё жыццё тут згодна,
Бо сэрцам Гродна — вечна малады!

Любоў Грэсь,
10 «С» клас, СШ №28, Гродна

Ці разумеюць нас дрэвы?

Як вы лічыце, ці разумеюць нас дрэвы? Я лічу, што разумеюць. А калі вы ў гэтым сумняецца, тады паслухайце адну гісторыю, што адбылася са мной у час, калі я адпачываў летам у свайго дзядулі ў Закарпацці...

Аднойчы раніцай я ўбачыў, як мой слаўны дзядуля з сякерай накіраваўся да старой яблыні, што расла ў яго садзе і ўжо некалькі гадоў запар не частавала сям'ю яблыкамі. Таму дзядуля, як сур'ёзны і клапатлівы гаспадар, і вырашыў ссекчы бескарыснае дрэва.

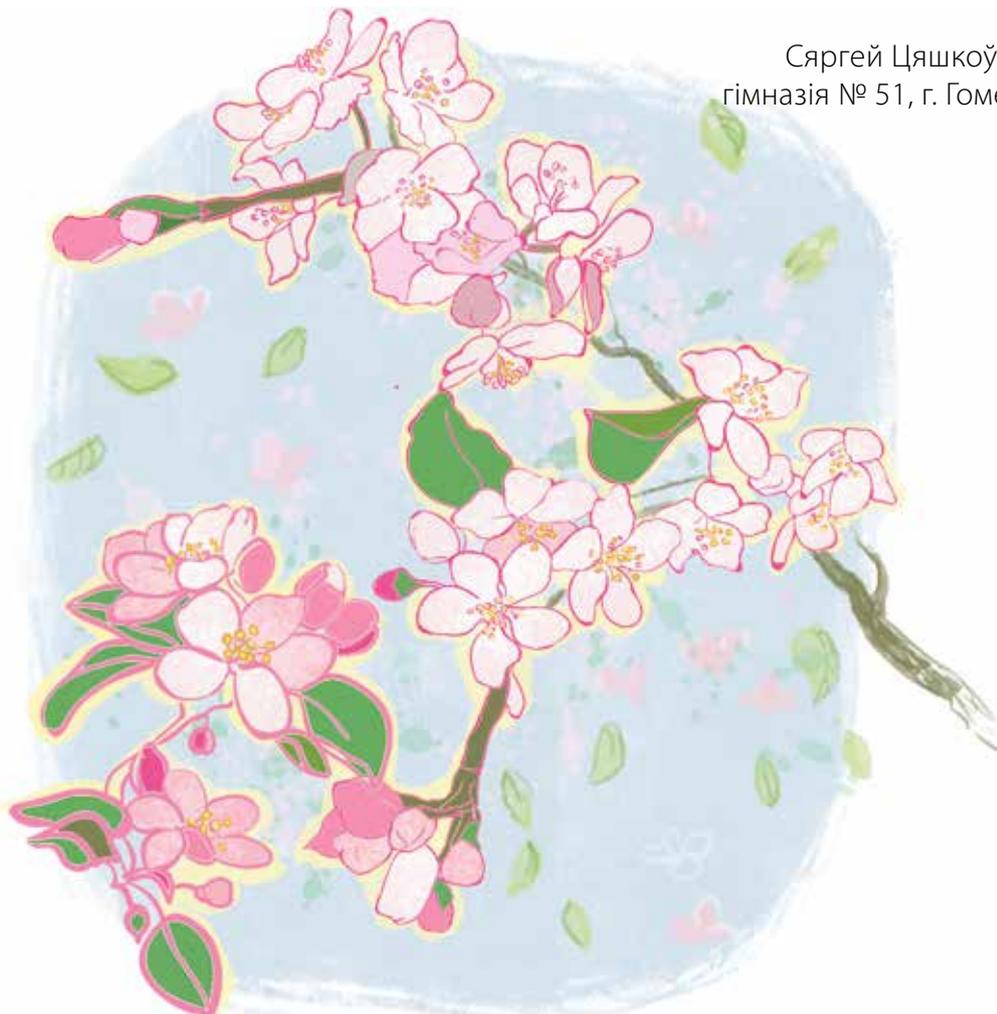
Праўда, пасля маіх перакананняў і просьб ён усё ж перадумаў і даў яблыні апошні шанец выправіцца. Пры гэтым дзядуля так пераканаўча пагражаў дрэўцу, што мне нават шкада стала бедную яблыню. Я разумеў, што і на наступны год яна не зможа «выправіцца», і тады дзядуля, вядома ж, ужо не пакіне ёй яшчэ аднаго шанцу...

І якое ж было маё здзіўленне, калі на наступную вясну яблыня, якая не квітнела ўжо некалькі гадоў, уся пакрылася бела-ружовымі кветкамі. Яна стаяла прыгожая, нібыта маладая на вяселлі, і немагчыма было вачэй адвесці ад яе незямной красы.

А потым яблыня зрабіла нам і наступны «смачны» падарунак у выглядзе крамяных наліўных яблыкаў. Пэўна, вельмі ж моцна спалохалася дзядулевай пагрозы...

Вось і вырашайце самі: разумеюць нас дрэвы альбо не.

Сяргей Цяшкоўскі,
гімназія № 51, г. Гомель

Прышэлец у гімназіі

заканчэнне

Глава 15

У нас у гімназіі ўсе як ашалелі: толькі і гаворак пра нейкага іншапланецяніна. Але я чалавек сур'ёзны і даволі дарослы: у 9 клас хаджу, таму ні ў якога прышэльца не веру. Ты больш, што я яго не бачыў.

Аднае ночы мне не спалося. Хлопцы ў маім інтэрнацкім пакой ўжо даўна пасопвалі, а я варочаўся з боку на бок. Раптам я пачуў, як нехта шкрэбаецца ў шафе. Мышы? Я ўтаропіў туды позірк і заўважыў, як з шафы ідзе яркі светлавы прамень. Што гэта магло б быць? Няўжо Афоня — не выдумка гімназічных рамантыкаў? Хацелася б бліжэй пазнаёміцца... Але гэты прамень заўважыў не толькі я. На калідоры пачуліся крокі Галіны Міхайлаўны — нашай начной выхавацелькі, якая пільна сочыць, каб мы ноччу спалі, а не дурэлі. З Галінай Міхайлаўнай лепш не псаваць адносін: ніякі Афоня потым не дапаможа. Выхавацелька зайшла ў пакой і сурова запыталася: — Што ў вас робіцца? Чым вы тут свеціце? Хто не здаў тэлефон?

Святло знікла, як толькі адчыніліся дзверы, мы ўсе трое ляжалі нерухома, і Галіна Міхайлаўна ўсё спісала на святло фар за вакном і, супакоеная, выйшла.

Раніцай я расказаў сябрам пра начныя прыгоды. Яны пазяхнулі і абазвалі мяне дурнем. Таксама не вераць у Афоню. Я і сам быў гатовы падумаць, што мне ўсё прыснілася, але калі прыйшоў у клас, на парце заўважыў надпіс крэйдой: «Прабач, што падставіў цябе ўначы. Афоня»...

Іван Макіеў

Глава 16

Напярэдадні Дня Перамогі мы з класам паехалі на экскурсію ў музей Вялікай Айчыннай вайны — там шыкоўная экспазіцыя. Мой заплечнік быў зусім пусты, і таму мяне прапусцілі з ім. Якое ж было маё здзіўленне, калі пасярод экскурсіі, дзесьці зале ў пятай у маім заплечніку пачало нешта дрыгацца і кешкацца. Здымаю, адкрываю, а там — Афоня!

— Знайшоў час тэлепарціравацца! — папракаю яго.

— А што, калі мне таксама цікава!

— Сядзі ціха і не высоўвайся!

— Так я нічога не ўбачу! У мяне ёсць лепшы варыянт: вазьмі мяне на ручкі, а я буду паводзіць сябе, як мяккая цацка, ніхто і не западозрыць, што я прышэлец.

Давялося узяць. І вось мы ходзім, разглядаем музейныя экспанаты, ваенную тэхніку, партызанскія зямлянкі. Афоня так уразіўся! Калі мы выйшлі з музея, ён прапанаваў мне тэлепартавацца ў Брэсцкую крэпасць. Я згадзіўся, пра што тут жа пашкадаваў. Афоня выбраў час пачатку вайны.

І вось мы ляжым у рове за Заходнімі варотамі. Світае. Спяваюць салаўі. Крэпасць спіць. А за Бугам рух. Там немцы рыхтуюць масіраваны ўдар па крэпасці. Застаецца некалькі хвілін. Маё сэрца б'ецца як молат па кавадле. Я пра ўсё забыўся — і пра Афоню, і пра тэлепартацыю. Трэба папярэдзіць нашых! Устаю ва ўвесь рост і як закрыву:

— Родненькія, прачніцеся! Тут немцы! — і мяне накрывае выбуховай хваляй. Я страціў прытомнасць. Добра, што са мной быў Афоня. Ён паспеў здзейсніць тэлепартацыю ў наш час.

Як цудоўна, што над намі мірнае неба! Не ірвуцца бомбы і снарады, не льецца кроў. А вайна — гэта страшна.

Глава 17

Май выдаўся надзіва цёплы, і месцічы рана адкрылі купальны сезон. Выбраўся на пляж і я. Была нядзеля, людзей каля вады шмат. Некаторыя загаралі, моладзь гуляла ў пляжны валејбол, дзеці будавалі крэпасці з пяску, хтосьці ўжо купаўся, а самыя шчаслівыя каталіся на катамаранах.

Раптам з—за вострава выплыла мая мара — белая яхта пад асляпляльным ветразем. Эх, пракаціцца б разок! Толькі я падумаў пра гэта, як нейкая сіла падняла мяне і кульнула проста на борт яхты. Я і агледзецца не паспеў, як з—за штурвала высунуўся Афоня і падміргнуў мне хітрым вокам. Дык вось хто зладзіў мне такі сюрпрыз!

— З вецярком? — запытаў мой іншапланетны сябар.

— З вецярком!

Афоня крутануў сваім чароўным хвосцікам у паветры, і яхта панеслася! У момант на возеры паўсталі не проста хвалі, а буруны! Людзей, што купаліся, раскідала ў розныя бакі.

Мы апынуліся на сярэдзіне Мястра за адну толькі хвіліну. Афоня сабраўся ўжо плысці назад, даў круты разварот — і яхта адным бортам зачарпнула вады і легла на бок.

— Па-мойму, мы ўжо не пакатаемся? — нясмела папытаўся я.

Мне было не да жартаў. Я не алімпійскі чэмпіён па плаванні, а да берага некалькі соцень метраў. Але Афоня ні на грамулечку не разгубіўся.

— Затое палятаем! — выгукнуў ён і зноў матануў у паветры хвостом.

Яхта выраўнялася і паднялася над возерам. На вышыні яна застыла, як быццам чаго чакала.

— Бывай, зямля! У добры час! — успомніў я любімы мультфільм, і наш лятучы карабель павольна паплыў у паднябессі.

Як я апынуўся дома, не памятаю. Памятаю толькі, што наш Мядзел дзівосна выглядае з вышыні птушынага палёту.

Віталь Мінкоўскі

Глава 18

Ура! Сёння апошні дзень навучальнага года! Лінейка, новыя падручнікі, развітанне — і доўгія канікулы! Перад выхадам на паstraенне мы дорым кветкі настаўнікам, а яны жадаюць нам добрага адпачынку. Настрой ва ўсіх прыўзняты. Але мы не бачылі Афоню цэлы дзень і паспелі засумаваць.

Учора ён завіхаўся каля 11 класа. Дарыў кветкі класнай кіраўніцы выпускнікоў Вользе Іванаўне і казаў дзіўныя рэчы:

— Вылятаюць птушачкі з гнязда... І мне таксама пара... Так хутка праляцеў год... Мне так шкада...

І вось лінейка. Нам уручаюць граматы і дыпламы. Адміністрацыя настаўляе, каб мы правільна сябе паводзілі летам. Вось ён, кранальны момант развітання з выпускнікамі. Выступаюць самі выпускнікі, хтосьці з бацькоў, класны кіраўнік. Гучаць першыя акорды развітальнага школьнага вальса. Прыгожыя, урачыстыя, дзяўчаты і хлопцы ўзяліся за рукі... і тут з неба плаўна спускаецца Афоня. Ён таксама нейкі ўвесь ўрачысты і нават прычасаны. Афоня лунае над галовамі выпускнікоў і ў такт музыцы падлятае да кожнага па чарзе, апісвае загадкавую фігуру і падымаецца ўверх. Гэта выглядае вельмі прыгожа. Афоня дапамагае танцаваць і нібы бласлаўляе кожнага.

Усе, хто назіраў за гэтым, ужо ведалі пра прышэльца, які прыязміўся ў гімназію, даўно палюбілі Афоню і зараз змахвалі слёзы замілавання. Потым Афоня зрабіў вялікі круг над усімі, хто стаяў на гімназічным дворыку.

Пад заключныя ноты вальса выпускнікі згрудзіліся і запусцілі ў неба 21 паветраны шарык. Яны падняліся высока-высока. Кожны прысутны праводзіў шарыкі вачыма, замаўляючы для выпускнікоў добрага лёсу і шанцавання (такая ў нас традыцыя), а 22-гім шарыкам падымаўся ў неба Афоня... Ён махаў нам сваім чароўным хвостом, і кожнаму было ясна, што Афоня развітваўся з намі. Мабыць, назаўсёды. Бывай, іншапланетны дружа! Нам будзе цябе не ставаць. Дзякуй табе за ўрокі дабрыні, за любоў да беларускай мовы і вясёлыя прыгоды, што ты нам падараваў. Бывай!

Анастасія Бародзіч

Алёна Беланожка

Месяц чакае гасцей

Працяг (пачатак ў №4)

«**П**ульсары», як было дамоўлена, сустрэліся ў двары каля бібліятэкі. Валеры з імі не было: ён панёс «Шмідт-Касэгрэн» у школу, каб ніхто, асабліва прывід старога дырэктара завода, не паквапіўся на такі дарагі інструмент. Вартаўнік Васіль прапанаваў Валеру выпіць па кубачку гарбаты, і Валера пагадзіўся. Соня была не супраць. «Ну, што са мной можа здарыцца ноччу ў бібліятэцы? Піце сваю гарбату! Тата не даведаецца!» — сказала яна ў трубку.

— Вось! — Таня паказала астраномам звязку ключоў. — Узяла ў мамы, пакуль яна была ў ваннай.

Дзяўчынка падышла да запаснога ўваходу, уставіла ключ у шчыліну і павярнула два разы. Дзверы не паддаваліся.

— Зачынена знутры, на клямку! — Таня крыху падумала і павярнулася да Пашкі. — Смірною, глядзі: вось акно. Яно вядзе ў падвал. Тут рама старая, шкло можна вынуць. Ты з нас самы вёрткі. Зможаш туды пратачыцца і ўпусціць нас?

Пашка паглядзеў на фортку, прыкідваючы, ці не захрасне ён там.

— Паспрабую. Здаецца, што пралезу, — сказаў хлопец. — Котаў, а ну, дапамажы мне выцягнуць шкло! Трэба адагнуць цвікі.

Пашка і Сева вынялі шкло і асцярожна паставілі ля сцяны. Пашка папляваў на рукі, пацягнуўся на раме і лоўка, нібы яшчарка, пралез у фортку.

— Гатова! — сказаў ён знутры.

— Ура! — запляскала ў далоні Таня. — Слухай уважліва! Пойдзеш прама, павернеш налева, там убачыш прыступкі наверх і зялёныя дзверы. У гэтыя дзверы

пройдзеш, потым па калідоры да канца і зноў налева. І прыйдзеш да гэтых дзвярэй. Адкрыеш нам! Трымай ліхтарык!

Таня прасунула ў фортку ліхтарык. Пашка ўключыў яго і адправіўся шукаць зялёныя дзверы. «Пульсары», затаіўшы дыханне, сачылі, як белы агеньчык аддаляецца ад іх і губляецца ў цемры калідора.

Праз некалькі хвілін дзверы расчыніліся. На парозе стаяў Пашка. У адной руцэ ён трымаў ліхтарык, а ў другой — кацяня, чорнае, як ноч.

— Глядзіце, каго я знайшоў! — сказаў ён. — Які кацяра!

Котачка, у якой толькі нядаўна адкрыліся вочы, з цікаўнасцю глядзела на астраномаў.

— А давайце пакінем яе сабе! — прапанавала Маша.

— А што? Будзе жыць у школе. Няхай у нас таксама будзе свой талісман! — падтрымала Машу Таня.

— А як мы яе назавём?

— Яна шустрая, як ракета! Ледзьве дагнаў! — сказаў Пашка.

— Ракета! Давайце назавём яе Ракета! — абрадаваліся «Пульсары».

Таня шыкнула:

— Цішэй вы! Бярыце Ракету вусатую і давайце ўсе за мной, у нас зусім няма часу! «Пульсары» адзін за адным увайшлі ўнутр. Наперадзе ішла Таня з ліхтарыкам, як Данка з сэрцам. Яна вяла кампанію доўгімі калідорамі, паварочвала, пятляла — і нарэшце астраномы апынуліся ў чытальнай зале.

— Вось. Тут можна праверыць па базе, ці ёсць кніга ў фондах бібліятэкі. Патрымайце ліхтарык!

Таня ўключыла камп'ютар і зашчоўкала клавішамі. Праз некаторы час яна сказала:

— Так! Канстанцін Цыялкоўскі — «Шлях да зорак». Яе з моманту паступлення бралі ўсяго два разы. Дарэчы, зусім нядаўна. Пойдзем, нам трэба ў суседнюю залу!

Астраномы перайшлі ў суседнюю залу. Таня спынілася насупраць аднаго са стэлажоў з кнігамі.

— Вунь яна, наверсе! — Таня ўстала на дыбачкі, але не змагла дацягнуцца да паліцы, на якой стаяла кніга.

Саша працягнуў руку і дастаў кнігу.

— А што мы шукаем? — спыталася Маша. — Нататкі на палях? Нябачныя чарнілы?

— А мой бацька ў кнігах хавае «зачкі»! — сказаў Пашка, схапіў кнігу і як след яе патрос.

— Ты што робіш? — жахнулася Таня. — Сапсуеш кнігу!

Яны выхапіла кнігу з Пашкіных рук, і з кнігі выпала на падлогу белая паперка. Пашка падхапіў яе. Астраномы ўбачылі, што паперка ўся пакрытая лічбамі.

— Тая ж камбінацыя лічбаў, што і на лістку ў батарэйкі. Мы гэты шыфр ніколі не разгадаем! — уздыхнуў Назар і пацёр пераносіцу.

— Давайце падумаем яшчэ раз, усе разам, як можна аб'яднаць гэтую нататку і кнігу Цыялкоўскага! — сказаў Саша. — Мне здаецца, адгадка ляжыць на паверхні, зусім побач з намі!

«Пульсары» задумаліся.

— Эх, майго дзядулю б сюды! Ён так любіць разгадаць розныя галаваломкі, рэбусы, красворды, збіраць словы з літар! — сказаў Сева. — Пачакайце... Я вось што падумаў. Кніга ўся складаецца са слоў, а словы — з літар. А што, калі нам

проста трэба знайсці патрэбныя літары ў гэтай кнізе і скласці з іх сказ? Зусім як мой дзядуля робіць, калі купляе газету красвордаў! Вось глядзіце. Давайце ўявім на хвілінку, што першая лічба ў радку — нумар старонкі. А далей — нумар радка, нумар слова ў ім, нумар літары ў слове!

— А гэта лічба ў самым пачатку?

— Не ведаю. Магчыма, гэта асабісты нумар таго, хто павінен атрымаць інфармацыю.

— Або нумар кнігі ў асобным спісе, які ёсць толькі ў адправіцеля і таго, хто атрымлівае інфармацыю, — сказаў Саша.

— Давайце паспрабуем разгадаць гэтую галаваломку!

Старонка за старонкай, літара за літарай, павольна і старанна, «Пультсары» складалі словы і, нарэшце, змаглі прачытаць: «Птушка не вылеціць з гнязда. Ляскі прыняў падарунак і падпіліў галіну».

— Якая птушка? Якое гняздо? Нічога не зразумела! — сказаў Пашка.

— Падобна на тое, што гэта паведамленне. Даведацца б, каму яно адрасавана, — сказаў Сашка.

— Макс будзе ведаць, — сказаў Назар. — Але ж ён не скажа.

— Гэта ён нам не скажа! — сказала Сонечка. — А Валеру — паведаміць з вялікім задавальненнем. Валера можа прымусяць гаварыць нават журнальны столік.

Раніцай, як толькі крама камп'ютарнай тэхнікі адчыніла дзверы для пакупнікоў, у яе ўвайшла каманда юных астраномаў.

— Назар, прывітанне! — сказаў Макс, убачыўшы старога знаёмага.

— Прывітанне! — адказаў Назар. — Слухай, ёсць пытанне да цябе... Можам мы пайсці ў падсобку?

— Так, канешне! — сказаў Макс і правёў ранішніх гасцей у падсобнае памешканне.

Валера зачыніў дзверы крамы на замок.

У вузкай, выцягнутай як пенал, падсобцы панаваў паўзмрок і было халодна, зусім як у школьнай лабаранцкай. На паліцах пыліліся каробкі з таварамі. Каля дальняй сценкі стаяў стол з камп'ютарам, а над ім бялеў квадрацік адчыненага вакна.

— Ну, што ў вас? Гаварыце хутчэй! — сказаў Макс.

Назар паказаў Максу корпус батарэйкі і той шыфр, што быў унутры.

— Я не ведаю, што гэта! — Макс абыякава паглядзеў на шыфр і паціснуў плячамі.

— Валера! — ціхутка прамовіла Соня.

Валера кінуў і дастаў з кішэні імянны стропарэз. Макс адступіў назад, да вакна.

— Валера лёгка даганяе казулю, — папярэдзіла Сонечка. — Хочаце сказаць, што вы бегаете хутчэй за казулю?

Макс адышоў ад вакна і сеў на зэдлік.

— Лёгка быць смелай, калі за тваёй спінай стаіць нехта магутны. Праўда, Соня? — спытаўся ён.

— Каб заслужыць давер магутнага чалавека, трэба вельмі пастарацца, — адказала Соня.

— Або заплаціць?

— Магутны чалавек не прадае сваё сяброўства. А хто плаціць вам, Макс? — Валера пачасаў шыю нажом. Макс паспешліва адказаў:

— Ладна, ладна! Я раскажу. Гэта Кіра. Тая дзяўчына. Яна плаціла мне, каб я

дасылаў мэйлы з гэтымі лічбамі. І ў адказ прыходзілі лічбы. Я не ведаю, што гэта за шыфр. Я не змог разгадаць! Здаецца, усё паспрабаваў! Зуб даю, што не маню!

— Затое мы разгадалі, — сказаў Саша. — На які адрас ты дасылаў мэйлы?

— Усе розныя, і высачыць іх немагчыма. Або я проста не ведаю, як.

— Ведаеш, — сказаў Назар. — Я ўпэўнены, што ведаеш. Ты найлепшы хакер у горадзе! А можа, і ва ўсёй краіне.

Валера выразна адкашляўся.

— Ну ладна, ладна, — баязліва сказаў Макс. — Мне плацілі не за тое, каб я вынюхваў, хто адрасат.

— Але ты не змог утрымацца.

— Так! Я доўга карпеў! — Макс пасунуўся да стала і ўключыў камп'ютар. — Вось што цікава. Некаторыя электронныя скрыні былі створаны ў сталіцы, некаторыя — у горадзе Каралёў. А яшчэ адзін — увага! У пасёлку «Цыялкоўскі»!

— Цыялкоўскі? — здзівіліся сябры.

— Так. Я і сам не ведаў, што ёсць такі пасёлак. Гэта ў Расіі, на Дальнім Усходзе.

— Вуглягорск, — падала голас Маша.

Усе са здзіўленнем паглядзелі на яе.

— Былы Вуглягорск. Зараз ён называецца Цыялкоўскі. Там знаходзіцца касмадром «Усходні». Ну, як жа вы не ведалі? Першы грамадзянскі касмадром Расіі — «Усходні»!

- «Усходні» — ведаем! — у адзін голас казалі «пульсары».
- І адтуль сённа ўначы стартуе «Федэрацыя»... — дадала Маша.
- Перапіска захавалася? — спытаўся Назар у Макса.
- Кіра сачыла, каб я ўсё выдаляў. Але у мяне атрымалася штосьці захаваць...
- Ладна, прызнаюся: я захаваў усё! На аддаленым серверы, — Макс пашчоўкаў пальцамі па клавiятуры. — Вось, калі ласка. Гiсторыя перапіскі.
- «Ппульсары» падышлі бліжэй да манiтора.
- Лічбы на пачатку кожнай камбiнацыi, бачыце? — спытаўся Саша. — Усе розныя, ад адзiнкі да сотнi! — Нам патрэбны гэты спіс, што б у iм нi было.
- Думаю, мы зможам знайсцi яго толькi ў Чарнова, — сказала Маша.
- Трэба схадзiць да яго ў госцi, — прапанавала Соня. — Сённа ўвечары. Валера, ты ведаеш што рабiць!
- Валера кiўнуў.
- Не-не-не! — занепакоiўся Саша. — Не трэба шуму, крывi і ахвяр. Назар! У цябе ж тата — фармацэўт?
- Так.
- А што фармацэўты рэкамендуюць прымаць ад бяссоннiцы?
- Ёсць розныя прэпараты...
- Нам трэба самы эфектыўны, абсалютна бяшкодны, без колеру, водару і смаку. Каб можна было дадаць у гарбату і аб'ект не заўважыў, што з напоем нешта не так.
- Добра, — пагадзiўся Назар. — Я здабуду такi сродак.
- А я прапаную ўзяць араматызаваную гарбату. Напрыклад, з водарам і смакам сунiчак з вяршкамі! — сказала Таня.
- Пачакайце. Вы вырашылі ўсыпiць Чарнова і правесцi вобыск у яго кватэры? — спытаўся Пашка.
- Так! — прашаптала Маша. — Сам падумай: а калі раптам высветлiцца, што ад нас залежыць лёс «Федэрацыi»? Столькi супадзенняў адразу! Мы проста абавязаны высветлiць, хто такi гэты Ляснiк і што за птушка не павiнна выляцець з гнязда.
- Я прынясу гарбату і торт! — сказала Соня. — Трэба адзначыць тое, што клуб юных астраномаў папоўнiўся новымi ўдзельнiкамі і атрымаў назву!
- А можна і мне кавалачак торцiка? Я заслужыў! — сказаў Макс.
- Абыйдзешся, здраднiк! — пагардлiва адказала Соня. — Валера!
- Валера, якi ўвесь гэты час мiрна сядзеў на эдлiку і выразаў з лiпавай балванкi мышку для Ракеты, кiўнуў і схаваў нож. Потым ён прывязаў Макса да стула і заклеiў яму рот скотчам.
- Зараз Чарноў яшчэ на працы. Але ён казаў, што ўвечары будзе дома глядзець старт «Федэрацыi». Сустрэкаемся а сёмай гадзiне вечара ў яго дома! — паведаміў Саша.
- «Ппульсары» выйшлі з крамы і разышліся па сваiх справах.
- Сева і Таня пайшлі ў парк атракцыёнаў. Яны ласавалiся марожаным, скакалі на батутах, каталiся на каруселях і пускалі караблiкi ў фантанах, а потым, як дамаўлялiся, адправлiся ў планетарый.
- Таня бывала там часта, а Сева — упершыню. Спачатку глядачоў чакала падарожжа па зорным небе, а потым на сцэну выйшаў лектар. Гэта быў знакаміты астрафізік. Ён расказваў глядачам пра эксапланеты — планеты, якiя лётаюць не вакол Сонца, а вакол iншых зорак. Вучоны распавёў, што планет, падобных

да Зямлі, Нептуна і Юпітэра, толькі ў нашай Галактыцы могуць быць сотні тысяч, а ў бясконцым Сусвеце іх незлічона — як зорак!

— Вельмі хутка мы знойдем населеную планету — такую, на якой, нібы на Зямлі, можа існаваць жыццё! — сказаў вучоны. — Да гэтага застаўся адзін крок!

Калі лекцыя ў планетарыі скончылася, Сева спытаўся ў Тані:

— Таня, чаму ты вырашыла займацца астраноміяй? Для дзяўчынкі гэта вельмі незвычайна.

Таня ўсміхнулася і адказала:

— Калісьці я прачытала вельмі цікавую гісторыю пра дзяўчынку, якая жыве за акіянам. Калі ёй было тры гады, яе пачалі рыхтаваць да палёту на Марс. У яе нават ёсць свой касмічны пазыўны — «Чарнічка». Канешне, я не змагу паляцець на Марс разам з ёй. Але я мару адкрыць планету каля адной з зорак, што непадалёк ад Сонца. І вельмі хачу, каб на планету, якую я адкрыю, калі-небудзь паляцелі нашы адважныя «Чарнічкі», «Рамонкі», «Фіялкі» на новых, вялікіх, надзейных касмічных караблях! Яны адправяцца ў далёкія падарожжы на землі, якія мы для іх адкроем! Гэта захапляе!

— Гэта ўсё фантастыка!

— Уяві сабе: у нашых бабуль і дзядуль не было тэлевізараў! А сёння мы з табой не глядзім тэлевізар, таму што ў нашых тэлефонах ёсць Інтэрнет! Калісьці гэта здавалася фантастыкай! І мы не ведаем, які будзе наш свет, калі мы працнёмся заўтра. Я вельмі хачу адкрываць для людзей новыя далягляды!

— Гэй, папугайчыкі-неразлучнікі! — пачулі Сева з Таняй і азірнуліся.

За імі ехаў Пашка на ровары. Да багажніка ровара быў прымацаваны вялікі скрутак.

— Куды гэта вы? — спытаўся ён. — Айда са мной на вежу! Там ужо Машка чакае!

— А што вы будзеце рабіць?

— Прыйдзеце — даведаецеся! — крыкнуў Пашка, налёг на педаль і, набіраючы хуткасць, пакаціўся далей.

Сева з Таняй паціснулі плячамі і адправіліся за ім, на вежу.

У штабе высветлілася, што Пашка прывёз белую прасціну, пэндзаль і вялікую банку блакітнай фарбы.

— Ты дзе гэта ўзяў? — спытаўся Сева.

— У мамы выпрасіў. Праўда, давялося паабяцаць, што ўзамен пафарбую плот на дачы.

— І нашто табе прасціна?

— Мы будзем маляваць Сцяг Зямлі! — сказала Маша. — Пашка мае рацыю. Несправядліва, што такога сцяга не існуе. Наша планета яго заслужыла!

Сябры расклалі прасціну на падлозе і пачалі ствараць сцяг. Яны намалявалі Сонца з доўгімі прамянямі, а ў прамянях — цудоўную блакітную Зямлю і карагод людзей на ёй. Потым Пашка падумаў і дамаляваў побач з Зямлёй Месяц, да якога ляціць касмічны карабель.

— Калі-небудзь увесь Сусвет будзе ведаць гэты сцяг і паважаць яго! — з гонарам сказаў Пашка.

Працяг — у наступным нумары.

Заснавальнік
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда»

Галоўны рэдактар
Кацярына Вячаславаўна Захарэвіч

Рэдакцыйная калегія:
Іна Віннік, Алесь Бадак, Ірына Буторына, Валерый Гапееў,
Кацярына Глухоўская, Мікалай Грынько, Алесь Дуброўскі,
Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена Масла, Міхаіл
Мірончык, Кацярына Мядзведзева, Вікторыя Мянанава,
Вольга Праскаловіч, Наталля Пшанічная, Людміла
Рублеўская, Вольга Русілка, Алена Руцкая, Таццяна Сівец,
Раіса Сідарэнка, Святлана Сітнік, Аляксей Чарота, Таццяна
Швед, Віктар Яжык.

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
info@zvyazda.minsk.by
Тэл./факс: 8 (017) 287-19-19.

Паштовы адрас:

Рэспубліка Беларусь, 220005, г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 39.
bjarozka@zviazda.by
http://www.maladost.lim.by/berezka
Тэл.: 8 (017) 284-85-24;
8 (017) 284-41-88.

Падпісныя індэксы:

74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 210 ад 23.04.2013, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч Сухарукаў

Рэдактар:

С. М. Курганова

Мастацкі рэдактар:

Я. Д. Ваховіч

Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:

Г. К. Кірэенка

Камп'ютарны набор:

А. Г. Кахноўская

Стылістычны рэдактар:

К. М. Бандурына

Падпісана да друку 13.09.2018 г.

Фармат 60x84 1/8. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 3,72. Ул.-выд. арк. 3,57.

Тыраж 563 экз. Заказ

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»

ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,

вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», 2018

- 01 Калумністыка. У пошуках пошукаў
- 02 Месца. Быхаў — месца, якое варта наведаць
- 03 Level 80. Пад строкат цвыркуна, чалавечыя галасы
- 04 Нетэкст. Падручнік па бел. ліце
- 06 Практыкум. Пішам казку
- 10 Праектар. Манеткі з нулявых
- 12 Сітуацыя плюс. Статус: у актыўным пошуку
- 15 Школа журналістыкі. Дарога да храму душы
- 18 Школа журналістыкі. Рэдкае хобі
- 19 Верасок. Паэзія
- 22 Верасок. Проза. Ці разумеюць нас дрэвы?
- 23 Заяўка на Парнас. Прышэлец у гімназіі
- 26 Літаратурныя старонкі. Проза.
Алёна Беланоўка. Месяц чакае гасцей

Тэма наступнага нумара — «Густ».

«Музыка даўніны»

Аўтарскі праект Уладзіміра Цвіркі

Віцебская вобласць, Вушацкі раён, в. Селішча,
касцёл св. Веранікі, 1726 год

У кожным нумары часопісаў «Малодосць» і «Бярозка». Поўны камплект выяў будзе мець той, хто чытае абодва выданні.

Праграма развіцця Арганізацыі Аб'яднаных Нацый у Беларусі часопіс «Бярозка»

абвешчаюць конкурс
для юных літаратараў і журналістаў:

17 мэт устойлівага развіцця: ведаем і ўвасабляем.

Намінацыі:

*Літаратура
(вершы і проза);
Публіцыстыка.*

Падрабязна пра ўмовы конкурса — на сайце
і ў суполцы часопіса

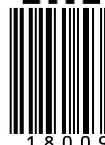
Чакаем вашых твораў на адрас
bjarozka@viazda.by

ISSN 0320-7579

9177032017570071

EAC

18009